

H. Kipri-Joensuu

MINDEORD

I

H. TOPSØE-JENSEN

15. december 1896 – 19. december 1976

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 13. oktober 1977

Af Erik Dal

Litteraturhistorikeren og biblioteksmanden Helge Topsøe-Jensen fyldte 80 år den 15. december 1976. I det forløbne efterår udkom hans Værk-, Sag- og Stedregister til H. C. Andersens Dagbøger, og han modtog 1. korrektur på Personregister og læste 350 af dets 400 sider. Til fødselsdagen ønskede han at udsende et bind Nye H. C. Andersen-Studier, hvortil en ven gav ham navnet Vintergrønt, og den 8. december skrev han dedikation i sine eksemplarer. Dagen efter fejredes han i H. C. Andersen-Samfundet i København, ikke med dets medaille, som han forlængst havde modtaget, men med en særlig hæderspris. Lidt inde i sin takketale holdt Topsøe-Jensen en uventet pause, lang nok til at de nærmeste fik rejst sig og grebet ham, da han faldt om, ramt af en hjerneblødning. Han lå ti dage, altså henover den runde fødselsdag, og døde så uden at være kommet til bevidsthed. Vennerne modtog planmæssigt hans bog på fødselsdagen.

Dagbogsudgaven, som jeg vender tilbage til i faglig sammenhæng, er flerdobbelt knyttet til afrundingen også af hans forhold til dette Selskab, der havde indvalgt ham i 1953, og hvis møder han holdt meget af at gå til. De to første textbind fremlagde han den 2. april 1971 i det næstsidste af de otte livlige foredrag om små og store Andersen-emner, hvormed han igennem årene glædede medlemmerne. Det tiende og sidste textbind blev kort fremlagt af mig for to år siden som indledning til en meddelelse om et andet Andersen-emne; da var Topsøe-Jensen for sidste gang til et ordinært møde, men havde dog året efter lejlighed til at glæde sig over Carlsbergfondets festforestilling. Og nu, da vi skal mindes vor afdøde kollega, kan fremlægges hans dagbogsregister over 10.000 navne.

Helge Gottlieb Topsøe-Jensen havde to af sine fire navne fra farfaderen G. A. Jensen, der var søn af en jurist i Aarhus og i årtierne omkring 1900 endte en smuk juridisk karriere med at stå som en af Højesterets betydeligste dommere. Hans børn i ægteskab med præstedatteren Caroline Topsøe antog det dobbeltnavn vi kender. En søn nåede en lignende position som faderens, mens to blev kontreadmiraler; af dem var Theodor Topsøe-Jensen blandt de mest fremragende søofficerer i århundredets begyndelse. Han og hans hustru Johanne Vermehren, datter af en københavnsk isenkræmmer, var Helge Topsøe-Jensens forældre.

Ser man henover slægtsartiklerne Vermehren og Topsøe/Topsøe-Jensen i Dansk Biografisk Leksikon og supplerer med omtalte G. A. Jensens svigerfamilie, den ikke-jødiske handelsslægt Wulff, møder øjet en broget blanding af præster, embedsmænd, grosserere, enkelte håndværkere, men ingen landmænd, ingen lærere og kun enkelte kunstnere og videnskabsmænd. Det er ikke overdrevet at føle en stærk forbindelse mellem disse henfarne medlemmer af et gammeldags og nøjsomt, nøgternt og retlinet borgerskab og deres nylig afdøde slægtning; han nærrede selv en stærk bevidsthed om sammenhængen med disse slægter og tider, som var ham menneskeligt og efterhånden også fagligt nærværende; og han var på nogle punkter endda særdeles traditionsbundet i sine anskuelser, omend han var for åndslivlig til at stivne i pieteten. Til den gode arv hørte også et trofast forhold til den danske kirke, konkret sagt Birkerød kirke, idet familien Topsøe-Jensen boede i Birkerød fra 1927.

Efter studenterexamen fra Metropolitanskolen 1914 læste Topsøe-Jensen til magister i sammenlignende litteraturhistorie og var blandt Valdemar Vedels nærmeste elever. Han fandt venner for livet blandt studiefællerne: Morten Borup, Oluf Friis og Paul V. Rubow; for Rubow var Topsøe-Jensen altid en trofast ridder, og i sin tak for det højofficielle H. C. Andersen-legat i 1958 sammenlignede han vennen og sig selv med solstrålen og sneglen i Andersens beske konkurrence-historie Hurtigløberne og henviste udtrykkeligt til Rubows eneste, men geniale Andersen-bog fra 1927. Efter konferensen i 1920 hos Vedel og Vilhelm Andersen var der anledning til en studierejse til Paris, og derefter blev Topsøe-Jensen i 44 år biblioteksmand, en af de få, der har været ansat både i Statsbiblioteket i Aarhus, Det kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket.

Topsøe var dengang forlovet med den københavnske lægedatter og lægestuderende Caroline Charlotte (Lily) Lübbers. Da han fik stilling i Aarhus, blev de gift; hun opgav studierne og var med sin faste realistiske personlighed livet igennem en stærk og samlende kraft i hjemmet.

Man får det indtryk gennem Topsøes venner og arbejdsfæller fra dengang, at årene 1921–27 i Aarhus var en festlig og lykkelig tid for den unge magister. Han havde foden under eget bord på et nyt sted, han var nygift, tre af ægteparrets fire børn kom til verden i Aarhus, og miljøet var meget levende, iøvrigt skildret af Topsøe selv i antologien *Ung i Aarhus* (1964). Statsbiblioteket og dets plads i dansk biblioteksvæsen var netop da i støbeskeen; vi ved alle, at det endte med at føje universitetsbiblioteksfunktionen til sin status som overcentral for folkebibliotekerne, men om denne udvikling var der, for at sige det ganske svagt, mere end een mening. Topsøe sluttede sig til et decentralistisk Aarhus-standpunkt, det som vandt sejr kort efter at han havde forladt byen. Også i dennes musik- og teaterliv tog Topsøe-Jensen del, bl. a. som anmelder, og heraf har jeg såatsige et fyrretyve år forsinket førstehåndsindtryk: I 1966 bedømte professor Gustav Albeck, Topsøe og jeg en Aarhus-disputats. Vore fælles overvejelser fandt sted ved et møde i mit hjem, og under samvær bagefter faldt talen på Aarhus i 1920'erne. De ti års aldersforskel mellem de to herrer spillede ringe rolle, fordi Gustav Albeck havde levet med i alting fra sin pure ungdom, og hele familien Dal blev nu, hvad der i tyvernes avissprog ville hedde »tavse men grebne vidner« til samstemmende erindringer om tempovalg i enhver symfonisats i enhver Aarhuskoncert anno dazumal, kanoniske og apokryfe personalia ikke at forglemme.

Alligevel: Da bibliotekar Carl Roos – piæ memoriae – blev professor i tysk 1927, trak slægt, venner og arbejdsmuligheder Topsøe-Jensen bort fra Aarhus; han søgte og fik stillingen på Det kgl. Bibliotek, men ikke Roos' arbejdsområde. Ledelsen af musikafdelingen lå i hans hænder i ti år, og i den periode faldt musikhistorikeren S. A. E. Hagens død og testamentariske gave, oprettelsen af Carl Nielsen-arkivet og købet af musikalien fra den ærværdige Musikforening's arkiv; sådanne sager lå på linie med Topsøes andel i skabelsen af Aarhus-musikafdelingen ud fra Wilhelm Hansens kælderfuld af gamle lejebiblioteksmusikalien. Endnu i fjor påtog Topsøe sig, trofast mod Aarhus, trods Andersen-arbejdet at skrive om dette arkiv til Statsbibliotekets festskrift, men det blev kun til excerpter.

Den anden halvdel af sine tyve år ved KB tilbragte Topsøe i Danske afdeling med R. Paulli som chef; han ledede accessionen, herunder pligt-aflæringen med dens særlige problemer i besættelsestiden – iøvrigt svarende til hans hovedforpligtelse i Aarhustiden. Som den sidste pligt-aflæring-bibliotekar i hundrede år redigerede han et par store bind af

Dansk Bogfortegnelse, en central nationalbiblioteksfunktion, som siden i en årrække, men forhåbentlig kun for en tid, er flyttet andetsteds hen ved en bibliotekspolitisk forvildelse.

I 1947 blev Topsøe-Jensen overbibliotekar i Fiolstræde. Adskillelsen mellem de to afdelinger af Universitetsbiblioteket var fuldbyrdet nogle år før, og brydninger, som mindede om Statsbibliotekets i tyverne, fik den ny chef nu at føle på sin krop, nemlig spørgsmålet om hans biblioteks plads i hele systemet. Topsøe var en meget belæst humanist og glædede sig ikke bare over bøger – iøvrigt uden at være bibliofil eller boghistoriker – men også over at lede sin institution, stadig med den danske accession som personligt område. Hvis ordet bibliotek derimod blev sat sammen med -væsen eller endda -politik, så var hans interesse ikke med mere, endmindre hans hjerte – men nok hans temperament! Det var ham umuligt at fatte den højere visdom i, at en ret lille institutions glat forløbende processer i rationaliseringens navn skulle henskydes til en overordnet planlægning og delvis udføres andetsteds. Som 67-årig erklærede han, at han nu kunne gå, hvis det blev ham for broget, og faktisk tog han sin afsked halvandet år før de 70, fremmed for en ny tids nødvendige strukturændringer. Hans fortjenester af UB I var imidlertid indenfor de givne rammer betydelige, og et hengivent personale anvendte det i sin flertydighed usædvanlig vittige tilnavn: Toppen.

På Danmarks Biblioteksskole var han i sin tid lærer og derefter en klog og skattet censor i litteratur. Anden undervisning har han aldrig påtaget sig, og han attråede aldrig en universitetskarriere. Universiteterne brugte ham i disputats- og professorkomiteer, men selv vidste han nok, at et velordnet biblioteksmagasin er et af de steder i verden man ånder friest.

Det skal endnu erindres, at ikke blot er UB vort eneste middelalderbibliotek, men, som overbibliotekar Torben Nielsen har mindet om, bygningen er den ældste bygning i landet, der er opført som bibliotek. Topsøe-Jensen var sig dette bevidst, og han gik varmt op i at samarbejde med professor Kaj Gottlob om husets afklarende restaurering, der kunne afleveres på dets hundredårsdag i 1961 og knyttes til en fredning i klasse A. Som bekendt er det det ene og nu det eneste af J. D. Herholdts to hovedværker i italiensk nyrenæssance.

En indsats som litteraturhistoriker indledede den 23-årige magister med det samme. Det meste af hans konferensspeciale med en udførlig sammenstilling af Schiller og Oehlschläger tryktes 1921 i to numre af tidskriftet Edda, og andre bidrag især om Oehlschläger fulgte. Det var det klassicistiske tragediebegreb og dets realisation hos to fundamentalt forskellige digterkarakterer, der stod i centrum af disse stadig læste arbejder, og de førte naturligt til, at Holberg-Selskabet i sin fremragende serie af kommenterede klassikerudvalg i grå omslag indlemmede Oehlschläger med Topsøe som udgiver. De fem bind fra 1926 til 30 er først nu i 70'erne ved at blive delvis afløst, og de repræsenterer en ypperlig kombination af enkeltindledninger med overordnede synspunkter eller emner som konklusion, veludgivne tekster og passende kommentarer, hvorom Rubow skrev: »Som Kommentator hører Topsøe-Jensen til den prisværdige Slags der lader Konversationslexikon-Stoffet ligge og gaar løs paa de vanskelige Steder, navnlig fortjener han Anerkendelse hvor det er usynlige Vanskeligheder han afdækker. Thi det er ikke rigtigt at en Kommentator kun skal behandle de Steder en almindelig dannet læser studser ved. Endnu vigtigere er det at oplyse Steder som Alle vil læse hen over eller de Fleste misforstaa.« (Danske Studier 1929 146). Før Oehlschläger kom en udgave af Vilhelm Topsøes udvalgte værker, men her er noterne kun tekstkritiske, ligesom Vilhelm Andersens lille indledning kun er bibliografisk. Og sidst i 1920'erne kom et par mindre Andersens-udgaver i samvirke med Rubow.

Som selvstændig forfatter fremtrådte Topsøe med en lille bog om Den skandinaviske Litteratur fra 1870 til vore Dage – i praxis til 1. verdenskrig. Den var bestilt til en hollandsk håndbogsserie, overførtes 1928 til en dansk og udkom også i USA. Den kan stadig læses med fornøjelse, bl. a. fordi den har det fortrin at give læseren lyst til at læse de behandlede bøger. Forfatterudvalget er nemlig rimeligt snævert og omtalen derfor rimeligt bred. Varme slår igennem ved visse digtere, der er grublende eller musikalske eller begge dele, og en etisk farvet modbydelighed eller uhygge ved visse værker, deriblandt Fröken Julie og dele af halvfemserlyrikken, hvis hovedfigur for Topsøe-Jensen er Helge Rode – karakteristisk for tyvernes midte. Bogen optryktes i USA endnu i 1971.

De første ti års arbejde udenfor embedet ville række til at sikre Topsøe-Jensen et sympatisk navn blandt litteraturens tjenere. Men hans unike indsats var, som enhver ved, H. C. Andersen-studiet. Det strakte sig over 50 år, og han skrev efter 1930 kun spredte småarbejder derudover. Til gengæld var der kun to ting, han som gammel endnu havde

planer om: En bog om Andersen og hans kloge ældre ven Ingemann med alle deres vigtige breve og en udgave af Andersens knappe almanakker, hvis kommentar ikke nær blev færdig. Begge dele er nu næsten udenfor rækkevidde.

Topsøe-Jensen regnedes allerede i 1940'erne for den førende Andersen-forsker, og efterhånden er vist alle hædersord anvendt. Dette ligger ikke blot i denne forsknings lødighed, men også i dens omfang. Topsøe så og løste simpelthen de fleste centrale opgaver vedrørende udgivelser og placering af Andersens værker, især hans breve og dagbøger, der udgør en legitim del af det samlede oeuvre.

For at begynde kvantitativt: Af de 8 vigtigste brevudgaver har Topsøe alene eller sammen med andre udgivet de 6 i 16 bind og skrevet indledning til endnu en. Af Andersens tre selvbiografier har han leveret den første tekstkritiske og kommenterede udgave. Fire andre bøger er ligeledes udgivet in optima forma. Eventyrene stod i anden række, men Topsøe har dog skrevet større og mindre afhandlinger om ca. 30 stykker, især for bogtrykker C. Volmer Nordlundes nytårsbøger med illustrerede enkelteventyr, der da samtidig fik en tekstkritisk behandling, hvis den ikke forelå i forvejen. Det var her kunstnerne, der valgte eventyrene, hvorfor udvalget er tilfældigt. Og til sidst medvirkede Topsøe ved de ti bind dagbøger og udarbejdede med manges hjælp de to registerbind.

Hertil følger sig tre større og et par mindre bøger og dusinvis af afhandlinger og små udgiverarbejder, ofte meget væsentlige. En del stod naturligt nok i årbogen *Anderseniana*, som Topsøe redigerede fra 1950 s. m. museumsdirektør Svend Larsen i Odense og siden hans efterfølger Niels Oxenvad. Men det spredte stof er ikke forblevet spredt. I 1966 udkom: *H. C. Andersen og andre Studier*, et af de festskrifter, som glæder alle: forfatteren, der får sine spredte neg i lade, vennerne, som ikke skal skrive, redaktørerne, der lader forfatteren arbejde, og gratulanterne, her 613, der ikke har nogen diskretionspligt. I 1971 tog Topsøe selv initiativet til: *Buket til Andersen. Bemærkninger til 25 Eventyr* – i 1976 til: *Vintergrønt. Nye H. C. Andersen-Studier*, tilegnet vennen lektor, dr. Morten Borup.

Det ser så planlagt ud. Men i fortalen til festskriftet redegjorde forfatteren på opfordring for sin vej til H. C. Andersen og anbragte da beskeden sig selv under samme himmeltegn som kammerråden i eventyret *Portnøglen: hjulbørens*. Han skulle nemlig altid skubbes frem. Et par af de første skub kom fra Paul V. Rubow, men også senere hovedarbejder skyldtes ydre tilskyndelse, bl. a. fra Det danske Sprog- og Litteratursel-

skabs stærke hovedpersoner, den første administrator Lis Jacobsen og Topsøes daværende chef Carl S. Petersen.

At Topsøes skildring af disse tilfældigheder ikke er en efter-irrationisering, ses af en pudsig detalje, nemlig hans brug af forkortelser. Den store Edvard Collin-korrespondance citerede han i en række år som Brevveksling, som om der ikke var eller kunne komme andre. Og to forskellige arbejder betegnede han fra tid til anden som T.-J., som om det ikke var de mindst praktiske bogstaver til dette formål.

Topsøe-Jensens hovedinteresse gjaldt H. C. Andersens liv. Bagefter, men nært forbundet, kom forholdet til hans digtning og dernæst denne selv. Den æstetiske sans og skoling var altid nærværende, men indsatsen var i høj grad personalhistorisk betonet, og Topsøe var i over 30 år bestyrelsesmedlem i Samfundet for dansk genealogi og personalhistorie. Selvstændige æstetisk vurderende afhandlinger kom det ikke til, og flere gange gav Topsøe selv udtryk for, at hans arbejder var »småfilologi«, tjenende i forhold til den tolkende litteraturforskning. Denne vilde underdrivelse var ligeså ægte som hans umisforståelige hjertensmening om nykritikere, strukturalister og marxister på frihjul, eller rene amatører, der kørte videre med gamle skrøner eller simpel uvidenhed. Til gengæld kunne hans kvaliteter som sober og uhildet guldalderhistoriker vække genklang udover med-andersenianernes rækker; således havde han i sit sidste leveår glæde af en trykt dedikation i Henning Fengers bog *Kierkegaard-myter og Kierkegaard-kilder*, skønt de to forskere næsten ikke kendte hinanden, og Topsøes arbejder var af begrænset betydning for Fengers bog.

Om detailarbejdet, de mange hundrede petitsider realkommentar, skal det siges, at den slags udarbejdes langs en hyperbel. De første mange oplysninger koster et minimum af ulejlighed, siden bliver det besværligere, og tilsidst er der stor møje og ringe nytte forbundet med at plumbere de næstsidsste huller. Kommentatoren må derfor have mod til at holde for og anlægge arbejdet, til at holde ud og gøre det ordentligt, men også til at holde op. Ellers får han det aldrig afleveret. Han skal også kunne holde op i en anden forstand, nemlig ved altid at huske, at han skal belyse en tekst og ikke skrive selvstændige artikler om ethvert lille emne i teksten. Topsøe-Jensens kommentarer er almindelig anerkendt som fremragende. Et højt men realistisk mål er sat for opgavernes løsning, som derefter gennemføres med sikkert håndlag. Håndlag og viden voxede naturligvis gennem årtierne; omvendt er det imponerende, hvormange utrykte kilder Topsøe havde styr på allerede i 1930'erne; eksempelvis kunne

han til den kommende udgave af Dansk Biografisk Leksikon godkende sin egen artikel fra 1933 med en række bagatelagtige rettelser bortset fra litteraturlisten. Vort Selskab havde en vis andel heri, idet Topsøe ret tidligt registrerede H. C. Andersenmuseets håndskrifter for vor litterære registreringskommission, som han siden blev medlem af til sin død. Højdepunktet i hans brevudgivervirksomhed er Henriette Wulff-korrespondancen fra ca. 1960; han glædede sig, når nogen havde blik herfor, og ærgrede sig, når de tre tykke bind blev oversat af folk, der kunne have haft nytte af dem.

Man må ikke tro, at der ikke er anden ånd i disse udgaver, end brevskriverne havde at byde på. Topsøes store indledninger sætter tingene på plads og hæver sig til nuancerede, menneskekyndige redegørelser af selvstændig værdi. I sammenligning hermed skal de fleste nok se sig for et par gange, inden de retfærdigt kan opfatte de to dagbogsregisterbind som det de er: et stort stykke primærforskning lagt oveni 40 års specialstudium. Forud for syv års arbejde med indsamling af de mange gange 10.000 data gik Topsøes medvirken til textens konstituering. Denne påhvilede forsåvidt de tre udgivere med førstebibliotekar Kåre Olsen som højeste redaktørinstans. Topsøes medvirken gik på det reale, dvs. hans viden og deraf følgende mulighed for at identificere navne på værker, steder og personer, der var forskrevet til det ubegribelige.

Det billede, Topsøe giver af sin digter, udformes for alvor i de to bøger om H. C. Andersens utrykte selvbiografi fra før italiensrejsen og om den anden selvbiografi, der først tryktes i Tyskland. Titlerne er: Omkring Levnedsbogen. En Studie over H. C. Andersen som Selvbiograf 1820–1845 (1943) og: Mit eget Eventyr uden Digtning. En Studie over H. C. Andersen som Selvbiograf (1940, tilegnet Paul V. Rubow). Sidstnævnte bog, der altså udkom først, antoges som disputats, og graden konfereredes også, mens det mundtlige forsvar bortfaldt i foråret 1940.

Den planlagte monografi om Mit Livs Eventyr blev aldrig skrevet. Men i de to bøger og i udgaverne af alle tre selvbiografier dokumenteres H. C. Andersens tidligt anlagte og aldrig afladende interesse for at meddele sig om sig selv. De fleste tidlige biografiske artikler om ham, både her og i udlandet, kan trække på skriftlige oplæg fra den biograferede. Tidligt formes digterens teser, der sidst og bredest fremlægges og forsvares i Mit Livs Eventyr: påstandene om det uskyldige naturbarn, der under et nådigt forsyns førelse næsten pr. kontrakt styrer mod målet, det medfødte mål, trods de store vanskeligheder og kontraster i omverdenen og i hans følsomme sind, trods alt det man må gå igennem for at blive

berømt. Om den religiøse overbygning herover har Topsøe-Jensen flere gange skrevet med indlevelse.

Men unægtelig kalder han nu og da disse tesers forfatter kraftigt til orden. Han kan påvise bevidste og ubevidste forskydninger, »grupperinger«, i både erindring og tolkning af denne virkelig sælsomme livsbane. Til andre tider opponerer han mod andre forvrængede eller forskønnede billeder af Andersen. Hans geni glemmes aldrig, men det vises, med hvormegen omhu, ja påholdenhed den gode og stabile borger H. C. Andersen administrerer ikke blot sine penge og sin tilværelse, men også sine indfald og oplevelser. Dette vises ikke mindst i Topsøes senere studier over enkelteventyrs kilder, tilblivelse og modtagelseskritik. Selv en ret tør krumme af oplevelse, reflexion eller sproglig evne kunne Andersen bruge og genbruge, ikke blot på kort sigt, men endog årtier efter. Populære forestillinger om digteren som et naivt lykkebarn, der ved inspireret improvisation skabte sine geniale og mindre geniale værker, vises hjem med et sådant eftertryk, at Topsøe et sted kommer til at sige, at Andersens fantasi ikke var særlig udviklet (»men jeg kan ikke finde Stedet«, som Topsøe skriver et sted i sin magisterafhandling).

Topsøe-Jensens Andersen-forskning er en sluttet blok, og man forstår, at Henning Fenger netop i en kamp mod Kierkegaard-myter fandt støtte i den måde, hvorpå Topsøe havde skabt syn for sagn om den mærkelige mand, sagn der delvis var spundet i Hans Brix' disputats fra 1907, og hvoraf nogle har flere end ni liv. I en større sammenhæng er det ikke svært at se de to forskere på samme linie, fjernt fra Rubows og de nyere skolers, så forskellige disse iøvrigt monne være. Selv skolerette tilhængere af disse kommer dog til tider med tiltalende pragmatisme ud af fodslag, når de kommer ind i Andersens kraftfelt, simpelthen fordi hans liv og hans værker *er* næsten umulige at skille ad. Hvis man på den anden side interesserer sig for det tidløse og universelle hos vor københavnske sølv-alder-digter, så er det iøjnefaldende, hvor få egentlige litterære studier der er fremkommet om ham i forhold til biografiske studier af mange arter, studier over Andersens udbredelse, oversættelser, illustrationer osv. Topsøe-Jensen kan dog ikke lastes for simpelthen at have konstitueret forskningen af vor største forfatter; det værk kan ikke gøres om og kun i enkeltheder forældes. Forgyltning forgår, men svinelæder består.

Helge Topsøe-Jensen var medlem af faglige bestyrelser lige fra Aarhus-tiden, ikke mange, men ofte i årtier, og medlem af Kungl. Humanistiska Vetenskapsamfundet i Lund. I Det danske Sprog- og Litteraturselskab

var han formand 1948–71; perioden faldt næsten sammen med hans tidligere bibliotekskollega og nære ven dr. Albert Fabritius' tid som administrator. Topsøe fulgte selskabets arbejde nøje og i stadigt og tillidsfuldt samarbejde med administrator; hans alsidige og kyndige aktivitet måles sletikke ved det begrænsede behov for møder i det hvert år uundværlige Carlsbergfond o. a. myndigheder eller med udgavernes medarbejdere.

Større vægt bør der dog lægges på hans hverv som sekretær fra 1951 til det sidste i Kammermusikforeningen, også kaldet Natmandsforeningen. Topsøe var dybt musikalsk, spillede godt klaver og leverede endnu i 1975 et par musikindslag til et stort interview i Malmös regionalradio. Han havde glædet sig over det klassisk-romantiske triorepertoire med venner i Aarhus, og en særlig forkærlighed nærrede han for den danske guldalder også i musikken. Men da han efter et besøg hos en gift datter i USA kom hjem med en stak grammofonplader, åbenbares det, at hans smag rakte frem til Mahler og Bruckner, som for hans generation så ofte er spærret inde af Carl Nielsen. Naturligt derfor, at Topsøe var sekretær i nævnte forening. Topsøe ajourførte statistikken over alle opførelser gennem foreningens godt 100 år (se: Kammermusikforeningen 100 år, 1968); og cellisten professor Asger Lund Christiansen oplyser, at sekretæren – efter foreningens vane – gerne tog ordet for karakterfulde små taler om værker og kunstnere. En kritisk overvejelse over Natmandsforeningens gennem alle tider konservative repertoire mødte han med en henvisning til at man dog havde været ganske hurtig med at spille Brahms; men dette forhindrede ham ikke i at vurdere Vagn Holmboes kvartetter efter fortjeneste.

Med en fortræffelig og klar intelligens, der støttedes af en glimrende hukommelse, og med sin lidt gammeldags-forbeholdne facon var Topsøe-Jensen dog især et hjertemenneske, og hans stedvis lidt gammelmodige skriftsprog har i reglen en emotionel, ofte fornøjet undertone. Hans indlevelse og finhed, hans spøg og alvor var ægte, hans interesse for andre mennesker levende. Vi husker stemmen, mærkelig, lys, urolig; »det var som der altid var en Latter under den,« sagde Johs. Brøndum-Nielsen, den sidste gang jeg talte med ham; han havde som docent, vist anno 1920, undervist Topsøe, Borup og Friis i Kingos ungdomsdigtning. Hvis temperamentet blomstrede, gik stemmen helt i diskant, lystig eller forbitret – Topsøe havde sine antipatier, og kom de på tale, gjorde hans kommentar absolut mere indtryk ved udtrykkets end ved argumentationens styrke. Men han kendte andre toner, og det gjaldt også, når han

læste Andersen-eventyr højt, ikke professionelt, men totalt indforstået, netop som overbibliotekar Emanuel Sejr mindes hans klaverspil. Eventyrene er fulde af naturlige skift i tempo og toneleje, og en blød alvor og en mørk ro kunne få overtaget hos oplæseren, der måske få sætninger før havde haft sin digters venlige smil eller skæve grin at forlyste med.

Utallige gange under dagbogsregistrets syvårige tilblivelse udtalte Helge Topsøe-Jensen sit ønske om at se de to bind færdige. Man slog det hen. Han var jo så sund, rørig, usvækket, kun en smule stiliseret i sine reaktioner; derfor evnede han også at rette sig igen efter sin kones ikke uventede død 1973, men ramtes ganske vist siden af flere familiemedlemmers og venners død. Strengen spændtes dog på en mærkelig måde. I sit sidste leveår afkortede han et af sine besøg i USA for registrets skyld, og da ungdomsvennen Emanuel Sejr for netop et år siden fyldte 85, rejste Topsøe med karakteristisk trofasthed til Aarhus for venskabet skyld, men retur samme dag for arbejds skyld. Først en god måneds tid før sin død sagde han lettet, at nu kunne vi andre uden større besvær gøre hvad der manglede. Han skrev på en redegørelse for registerarbejdet, og jeg foreslog ham titlen *Syv år i registerfaget*, en hentydning til artiklens spøgefulde anslag. Men da jeg fik den endelige version, hed den: *En register-arbejder siger farvel og tak*.

Og så brast strengen. De sidste ord, han opfattede, var pointen i Niels Birger Wamberg's elegante festtale, et før benyttet brevcitat af Andersen om hædersgæstens fjerne slægtning: »Hr. Topsøe har ved enhver Leilighed viist, at han har Godhed og Interesse for mig.«

Litterære associationer kan man ikke værge sig imod, og de fleste Andersens-læsere måtte ved dette dødsfald tænke på Andersens Lykke-Peer, der dør på scenen, da han opsamler en laurbærkrans i sit livs triumf. Han er ung og ikke firsårig; men han hører hjemme i H. C. Andersens sidste roman. Han er komponist og sanger og ikke bogmand; men Topsøe-Jensen sagde engang til venner i Kammermusikforeningen, at hvis man til sin tid ville tage hans hjerte ud for at se dets indskrift, ville man læse: *kammermusik*.

Vi vil mindes vor lærde, muntre og sjælsfine kollega. Vi vil tænke på hans lange virksomme liv, udnytte dets rige frugter og glemme det korte uforståelige mørke. Vi vil ønske, at det evige lys må skinne for ham.

Note: H. Topsøe-Jensens arbejder om H. C. Andersen indtil 1966 blev bibliograferet i festskriftet; en fuldstændig, ajourført oversigt findes i Aage Jørgensen: H. C. Andersen-litteraturen 1875–1968 (1970) med tillæg i Anderseniana 1973 og 1977 (også separat udgivet). Af efterladenskaberne er næppe andet brugbart til udgivelse end et hjælpemiddel, færdiggjort og udsendt 1978 af Det danske Sprog- og Litteraturselskab: Person- og værkregister til C. St. A. Bille og Nicolaj Bøghs udgave af Breve fra og til H. C. Andersen 1877–78.

De vigtigste arbejder uden for dette emne er omtalt ovenfor og nogle trykt i nævnte festskrift. I disse tider, hvor trivallitteratur er blevet forskningsemne, skulle man måske nævne den uventede omstændighed, at Topsøe-Jensen har givet et lille tidligt bidrag til emnet i Danske Studier 1927, optrykt i festskriftet s. 85–100: »Et Stykke Folkepoesi fra vore Dage«. Talen er om en standard-konfirmationssang på melodien Husker du i Høst . . . Allerede i sin originale form er sangen besynderlig til det komiske, fordi anslaget Husker du . . . , rettet til konfirmanden, strækker sig helt frem til den igangværende konfirmationsmiddag; men private omredaktioner, dengang endnu afleveringspligtige, indfører individuelle variationer vedrørende de enkelte piger, drenge, tvillingpar, ja endog brudepar, lige ud i det bogstavelig talt glade vanvid. Den metodiske gennemgang af variantdannelsen er endog meget morsom.